

Copyright©2019 Editura Hamangiu SRL

Editură de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale CNATDCU

Toate drepturile rezervate Editurii Hamangiu

Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată

fără acordul scris al Editurii Hamangiu

Editura Hamangiu:

Str. Mitropolit Filaret nr. 39-39A, Sector 4, București, O.P. 5, C.P. 91

Tel./Fax: 021.336.04.43; 031.805.80.21;

Vânzări: 021.336.01.25; 031.425.42.24

E-mail: redactia@hamangiu.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Stoicescu, Stela

Libertatea de exprimare versus dreptul la reputație : aplicarea standardului CEDO în jurisprudența națională / Stela Stoicescu. -

București : Editura Hamangiu, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-27-1343-0

34

Stela Stoicescu

Libertatea de exprimare versus dreptul la reputație

**Aplicarea standardului CEDO
în jurisprudența națională**

**Editura
Hamangiu
2019**

nr.	–	numărul
s.n.	–	sublinierea noastră
O.G.	–	ordonanța de Guvern
op. cit.	–	opus citatum
P.R.	–	revista „Pandectele române”
p.	–	pagina
pct.	–	punctul
R.R.D.M.	–	Revista română de dreptul muncii
R.R.D.P.	–	Revista română de drept privat
R.R.D.O.	–	Revista română de drepturile omului
s.a.	–	și alții
sent. civ.	–	sentința civilă
trad.	–	traducere
urm.	–	următoarele
Vol.	–	Volumul

Cuprins

Introducere	1
-------------	---

Capitolul I. Libertatea de exprimare și dreptul la reputație. Sediul materiei.

Natură și domeniu de aplicare	4
1. Acte normative interne	4
1.1. Constituția	4
1.2. Codul civil	8
1.3. Legea nr. 504/2002 („Legea audiovizualului”)	12
1.4. Decizia nr. 220/2011 a Consiliului Național al Audiovizualului privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual	15
1.5. Codul deontologic al ziaristului	16
2. Reglementări internaționale	17
2.1. Libertatea de exprimare	17
2.1.1. Natura libertății de exprimare în lumina art. 10 din Convenție – Domeniu de aplicare. Titulari. Forme	20
2.1.2. Obligațiile statelor membre în asigurarea exercițiului libertății de exprimare	30
2.1.3. Art. 10 parag. 2 vs. art. 17 din Convenție: criterii de demarcație	35
2.2. Dreptul la reputație	41

Capitolul II. Conflictul dintre

art. 10 și art. 8 din Convenție. Criterii	47
1. Introducere	47
2. Descrierea conflictului	48
3. Metodologie	52
3.1. Verificarea aplicabilității art. 8 și a art. 10 din Convenție în speța dedusă judecății	54

3.2. Identificarea standardului convențional în privința dreptului la reputație și a dreptului la liberă exprimare	66
3.3. Identificarea ingerinței	69
3.4. Verificarea legalității și a scopului legitim al ingerinței	75
3.4.1. Caracterul legal al ingerinței – ingerința să fie prevăzută de lege	75
3.4.2. Scopul legitim al ingerinței	78
3.5. Caracterul necesar și proporțional al ingerinței într-o societate democratică	81
3.6. Factori relevanți în înclinarea balanței dintre art. 8 și art. 10 din Convenție	83
3.6.1. Aspecte referitoare la persoana vizată	84
3.6.1.1. Persoana publică. Persoană cunoscută publicului. Simplu particular	84
3.6.1.2. Oameni politici	91
3.6.1.3. Funcționari publici	94
3.6.1.4. Participanți la înfăptuirea justiției	95
3.6.1.5. Comportamentul anterior al persoanei vizate	106
3.6.2. Aspecte referitoare la conținutul mesajului	109
3.6.2.1. Distincția fapte – judecăți de valoare	110
3.6.2.1.1. Calificarea afirmațiilor	111
3.6.2.1.2. <i>Exceptio veritatis</i> . Aspecte privitoare la prezumții și administrarea probatoriului. Relația cu art. 6 și art. 13 din Convenție	129
3.6.2.2. Aptitudinea de a contribui la o dezbatere de interes public	139
3.6.2.3. Tipuri de exprimare și limite aplicabile	159
3.6.2.3.1. Exprimarea politică	160
3.6.2.3.2. Exprimarea comercială	170
3.6.2.3.3. Exprimarea artistică	180

3.6.2.3.4. Exprimarea academică	188
3.6.3. Modalitatea de obținere a informației	194
3.6.4. Aspecte referitoare la modul de transmitere a mesajului	199
3.6.4.1. Impactul potențial. Reguli privind canalul de comunicare folosit. Consecințele afirmațiilor	200
3.6.4.2. Tonul, modul de adresare, limbajul și stilul folosit	205
3.6.5. Aspecte referitoare la autorul afirmațiilor	212
3.6.5.1. Limitele exprimării în raport de statutul autorului afirmațiilor	212
3.6.5.1.1. Jurnaliștii. Libertatea presei	213
3.6.5.1.1.1. Dreptul la replică	232
3.6.5.1.1.2. Relatări despre un litigiu penal în curs. Prezumția de nevinovăție	237
3.6.5.1.1.3. Protecția surselor	252
3.6.5.1.2. Oamenii politici	257
3.6.5.1.3. Angajații în sistemul privat. Funcționarii publici. Magistrații	257
3.6.5.1.3.1. Obligația autorităților publice de a nu aduce atingere prezumției de nevinovăție	266
3.6.5.1.3.2. Problematika avertizorilor publici proveniți din rândul funcționarilor	274
3.6.5.2. Buna-credință a autorului afirmațiilor. Relația anterioară cu persoana vizată. Conduita procesuală	283
3.6.6. Evaluarea sancțiunii aplicate	290
3.6.6.1. Clasificarea sancțiunilor	290
3.6.6.2. Principii privind severitatea sancțiunilor	292
3.6.6.2.1. Sancțiunile <i>ex-ante</i>	292
3.6.6.2.2. Sancțiunile <i>ex-post</i>	314

Capitolul III. Libertatea de exprimare în contextul noilor tehnologii	334
1. Competența Curții <i>ratione personae</i> și <i>ratione loci</i>	338
2. Libertatea de exprimare în mediul online: definiție, conținut și titulari	340
3. Protecția vieții private în mediul online	351
3.1. Gradul de speranță legitimă la protecția vieții private	351
3.2. Anonimitatea în mediul online și dreptul de a fi uitat	361
3.3. Răspunderea intermediarilor pentru informațiile publicate pe internet	377
4. Jurisprudența națională privind libertatea de exprimare în mediul online	403
Concluzii	414
Bibliografie	418

Introducere

Alegerea prezentei teme a fost inspirată de un citat celebru – „*You have freedom of speech but freedom after speech, I cannot guarantee that*”^[1], care își păstrează, în opinia mea, pe deplin, actualitatea în zilele noastre. Chiar dacă în societatea actuală libertatea de exprimare este recunoscută la nivel constituțional în majoritatea statelor, asistăm adesea la sancțiuni (unele deghizate, alte chiar explicite), aplicate subsecvent exercitării licite a libertății de exprimare. La polul opus, nu de puține ori, ne confruntăm cu lipsa unor sancțiuni aplicate pentru libertatea de exprimare deturnată de la scopul acesteia, ceea ce reprezintă pentru mulți o motivație pentru a continua un demers abuziv. Or, nu trebuie neglijat că, de cele mai multe ori, „Cu fiecare vorbă se duce o reputație”^[2], iar publicul este atras în mod natural de cuvinte care șochează, neliniștesc sau rănesc, cuvinte care au și vocația de a se permanentiza în timp și spațiu, cu ajutorul canalelor moderne de comunicare (internetul).

Tocmai pentru că libertatea de exprimare este o valoare fundamentală, neprețuită într-un stat de drept, devine imperios a cunoaște limitele exercitării acestui drept, spre a se verifica dacă aplicarea de sancțiuni apare ca legitimă sau, dimpotrivă, este de natură a crea un efect inhibitor ce trebuie evitat. Din acest punct de vedere, prezenta lucrare are ca obiect de studiu limitele interne și externe ale libertății de exprimare, respectiv răspunderea civilă delictuală pentru depășirea acestora, propunându-și a analiza conflictul cel mai clasic dintre două drepturi convenționale de o importanță egală: libertatea de exprimare, prevăzută de art. 10 din Convenție și dreptul la viață privată, prevăzută de art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (în continuare, Convenție).

Deși lucrarea trasează standardul convențional în materia acestor două drepturi pe baza unei analize a jurisprudenței Curții Europene

^[1] Traducere: „Vă pot garanta libertatea de exprimare, dar nu vă pot garanta și libertatea de după exprimare”, citat dintr-un discurs ce îi aparține lui Idi Amin Dada, președinte al Ugandei între 1971-1979.

^[2] A se vedea A. POPE, *The Rape of the Lock: Canto 3*.

Capitolul I. Libertatea de exprimare și dreptul la reputație. Sediul materiei. Natură și domeniu de aplicare

Întrucât lucrarea de față are ca elemente centrale dreptul la reputație și libertatea de exprimare, în cele ce urmează îmi propun să realizez o scurtă configurare a cadrului normativ actual incident. Astfel, voi începe prin a analiza textele normative interne, în ordinea forței juridice a acestora, iar apoi voi face referiri la reglementările internaționale incidente – atât cele cu caracter obligatoriu, cât și cele de tip *soft-law*.

1. Acte normative interne

1.1. Constituția

Libertatea de exprimare are o reglementare expresă la nivel constituțional, care se bucură de o tradiție îndelungată^[1]. Astfel, art. 24 din Legea fundamentală din 1866 prevedea următoarele: „Constituțiunea garanteza tutulor libertatea de a comunica si publica ideile si opiniile lor prin graiu, prin scris si prin presa, fie-care fiind respundetor de abusus acestor libertati in casurile determinate prin Codicele penal, care in acesta privinta se va revisui si complecta, fara in sa se putea restringe dreptul de sine, sau a se infiinta o lege exceptionala (...)”. Reglementarea acestui drept s-a menținut succesiv, fiind preluată de Constituțiunea din anul 1923 (art. 25), Constituțiunea din 1938 (art. 22), precum și de Constituția Republicii Socialiste România din 1965 (art. 28).

În prezent, libertatea de exprimare se înscrie în categoria drepturilor și libertăților fundamentale, fiind reglementată în cuprinsul art. 30, Titlul II, Capitolul II din Constituție, potrivit căruia „(1) Libertatea de

^[1] Pentru un studiu aprofundat asupra reglementărilor la nivel constituțional ale dreptului la liberă exprimare, precum și asupra trăsăturilor și clasificării drepturilor fundamentale, a se vedea S. ȘANDRU, *Protecția datelor personale și viața privată*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 8-32, 278-297.

exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile.

- (2) Cenzura de orice fel este interzisă.
- (3) Libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații.
- (4) Nici o publicație nu poate fi suprimată.
- (5) Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa finanțării.
- (6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.
- (7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.
- (8) Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege”.

Tradiția acestui text și importanța pe care i-a acordat-o legiuitorul constituant pentru societatea românească sunt lesne de înțeles, din perspectivă istorică post-decembriștă: mai mult decât o libertate fundamentală, pentru poporul român, ea a reprezentat declararea unui principiu, o condiție *sine qua non* a democrației și a statului de drept, o garanție formală că perioada istorică traversată nu s-ar putea reinstala decât prin modificarea Constituției.

Terminologia utilizată – „libertate de exprimare”, iar nu „dreptul la liberă exprimare”, nu poate duce nicidecum la concluzia conform căreia cele două concepte nu ar fi similare, contrar unor opinii exprimate^[1]. Astfel cum s-a arătat în literatura de specialitate^[2], **orice libertate reprezintă un veritabil drept**. Pe de altă parte, Curtea Constituțională a definit libertatea de exprimare, în Decizia nr. 756

^[1] În sensul că libertățile ar fi facultăți sau virtualități, deoarece nu au un obiect precis determinat, a se vedea O. UNGUREANU, *Dreptul la onoare și dreptul la demnitate*, în P.R., nr. 2/2006, p. 136.

^[2] I. MURARU, E.S. TĂNĂSESCU, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, ed. a XI-a, Ed. All Beck, București, 2003, p. 14.

din 1 iunie 2010 ca fiind „posibilitatea omului de a-și manifesta prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, gândurile, opiniile, credințele religioase și creațiile de orice fel”, statuând că „libertatea de exprimare are un conținut complex, cuprinzând libertatea cuvântului sau libertatea presei”.

Trebuie remarcat, însă, că inclusiv în acea perioadă de tranziție, încărcată de incertitudine, legiuitorul constituant a manifestat preocuparea de a trasa limitele libertății de exprimare, conștient fiind că nereglementarea limitelor exercițiului unui drept poate conduce la o veritabilă anihilare a acestuia. Astfel cum afirma filosoful Robespierre, „Legea tuturor e libertatea, care se sfârșește acolo unde începe libertatea altuia”. Cu alte cuvinte, statul de drept nu poate tolera o libertate de exprimare absolută, fără restricții; exercitarea unui drept trebuie să fie făcută cu responsabilitate, pentru a asigura respectarea altor drepturi aflate în strânsă legătură cu cel dintâi, fapt statuat expres de Curtea Constituțională în Decizia nr. 139 din 10 martie 2005.

Astfel, alin. (6) și (7) ale art. 30 din Constituție stabilesc limitele externe ale exercitării libertății de exprimare. Aceste limite pot fi grupate în două categorii, în funcție de scopul urmărit: o primă categorie, care vizează protecția drepturilor altor persoane – „demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei, dreptul la propria imagine”, și o a doua categorie ce ține de interesul public – „defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri”. Nu în ultimul rând, trebuie amintite dispozițiile art. 53 din Constituție privind restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți, deopotrivă aplicabile în ceea ce privește punerea în balanță a libertății de exprimare și a dreptului la reputație.

Dincolo de aceste limite, nu se mai pune problema exercitării licite a libertății de exprimare, căci dreptul nu mai există. Nu suntem în prezența nici a unei exercitări abuzive a dreptului, prin raportare la prevederile art. 15 C.civ., căci, într-o asemenea situație, prin ipoteză, dreptul se exercită cu respectarea limitelor sale externe, dar cu depășirea limitelor interne, deci deturnat de la scopul pentru care a fost instituit, cu intenția de a prejudicia o altă persoană. Pe cale de consecință, în afara acestor limite, putem vorbi despre o veritabilă

lipsă a dreptului, motiv pentru care devin incidente sancțiuni corespușătoare^[1].

În privința **dreptului la reputație**, trebuie menționat că acesta nu are o reglementare constituțională expresă. Totuși, consacarea sa implicită rezultă în prezent din art. 30 alin. (6) din Legea fundamentală, căci onoarea și dreptul la imagine al persoanei sunt limite ale libertății de exprimare. Similar, a fost reglementat în mod implicit dreptul la reputație și în cuprinsul tezei a doua a art. 24 din Legea fundamentală din 1866, potrivit căruia „Delictele de presa sunt judecate de juriu. Nici censura, nici o alta masura preventiva pentru aparitiunea, vinderea sau distributiunea ori-carei publicatiuni nu se va putea reinfiinta. Pentru publicatiuni de jurnale nu este nevoie de autorizatiunea prealabila a autoritatei. Nici o cautiune nu se va cere de la diaristi, scriitori, editori, tipografi si litografi. Presa nu va fi supusa nici o data sub regimul avertismentului. Nici un jurnal sau publicatiune nu va putea fi suspendate sau suprimate. Autorul este respundetor pentru scrierile sele, era in lipsa autorului sunt respundetori sau girantul sau editorul. Veri ce jurnal trebuie sa aiba un girant responsabil care sa se bucure de drepturile civile si politice”, iar reglementarea implicită a acestui drept s-a menținut succesiv în Constituțiunea din anul 1923 (art. 26), Constituțiunea din 1938 (art. 22), precum și de Constituția Republicii Socialiste România din 1965 (art. 29).

Totodată, în prezent, jurisprudența Curții Constituționale^[2] subliniază în mod constant faptul că demnitatea umană reprezintă o valoare supremă, protejată de statul român, consacrată de art. 1 pct. 3 din Constituție, Titlul I – „Principii generale”. În acest sens, trebuie subliniat că onoarea este o noțiune meta-juridică, cu o accepțiune variabilă în funcție de timp, spațiu, context social și cultural. Există o concepție obiectivă asupra onoarei, potrivit căreia aceasta se identifică cu o bună reputație, și o concepție subiectivă, conform căreia reprezintă o aspirație individuală la stimă de sine^[3]. Din acest punct de vedere,

^[1] B. SELEJAN-GUȚAN, *Protecția europeană a drepturilor omului*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 166.

^[2] C.C.R., Decizia nr. 62/18.01.2007, www.ccr.ro.

^[3] A.H. CATALÀ I. BAS, *Libertad de expresion e información. La jurisprudencia del TEDH y su recepción por el Tribunal Constitucional. Hacia un derecho europeo de los derechos humanos*, Guada Impresores S.L., Valencia, 2001, p. 378.

s-a arătat^[1] în mod întemeiat, în opinia mea, că **onoarea îmbracă două laturi: psihologică** – sentimentul pe care o persoană îl are despre sine, respectiv că este fără reproș moral, și **socială** – respectiv sentimentul pe care societatea îl dezvoltă față de o anumită persoană, căci onoarea nu ține doar de interioritate, ci și de o percepție publică, socială. Altfel spus, „onoarea este conștiința dinafară, iar conștiința esta onoarea dinăuntru”^[2].

De aceea, după cum s-a statuat în literatura de specialitate, **granița dintre onoare și reputație este destul de greu de stabilit**, aceste două noțiuni putând fi considerate mai degrabă două fațete ale dreptului la demnitate, decât două elemente distincte care compun acest drept^[3].

În opinia mea, dreptul la reputație nu este înnăscut, ci dobândit, prin modul exemplar în care persoana se comportă în viața privată sau în cea socială^[4], teorie dezvoltată de doctrina germană privind „demnitatea ca realizare” sau „teoria prestației” (Leistungstheorie)^[5]. Astfel, apare de la sine înțeles că reputația poate să varieze de la o persoană la alta, ca urmare a propriilor sale acțiuni.

1.2. Codul civil

Dreptul la liberă exprimare își găsește o reglementare expresă la art. 70 C.civ., terminologia cu care acesta operează fiind diferită

^[1] O. UNGUREANU, *op. cit.*, p. 123.

^[2] A. SCHOPENHAUER, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*, Ed. Saeculum, 1999, p. 50-51, *apud* în O. UNGUREANU, *op. cit.*, p. 124.

^[3] C. JUGASTRU, *Drepturile personalității în context bioetic*, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși”, Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, nr. 4/2010, p. 63.

^[4] E. CHELARU, în *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, F.-A. BAIAS, E. CHELARU, R. CONSTANTINOVICI, I. MACOVEI et. al., ed. 1, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 79.

^[5] B. PIEROTH, B. SCHLINK, *Grundrechte. Staatsrecht II*, ed. a 15-a, Ed. C.F. Müller, Heidelberg, 1999, p. 79; Pentru definiții și dezvoltări asupra celor patru tipuri de demnitate – demnitatea ca moștenire, demnitatea ca potențial, demnitatea ca proprietate personală sau demnitatea ca realizare, a se vedea Raluca E. GĂLEA (CIOCHINĂ), *Protecția drepturilor personale nepatrimoniale în lumina Convenției Europene a Drepturilor Omului* (teză de doctorat), Coordonator prof. univ. dr. Corneliu Bîrsan, susținută la Facultatea de Drept, Universitatea din București, 2012, p. 6.

față de cea utilizată de legiuitorul constituant. Din punct de vedere practic, însă, astfel cum s-a arătat, sfera de aplicabilitate a libertății de exprimare și dreptului la reputație rămâne aceeași. Trebuie menționat că reglementarea explicită a dreptului la liberă exprimare în legea civilă fundamentală este o noutate – Codul civil de la 1864 nu oferea o consacrare normativă acestuia. Totuși, cât timp, astfel cum am arătat, consacarea sa exista la nivel normativ constituțional, lipsa reglementării explicite în Codul civil de la 1864 constituie, în opinia mea, o problemă lipsită de aplicabilitate practică.

Din nou, se regăsește preocuparea de a reglementa limitele exercitării acestui drept – alin. (2) al acestui articol face trimitere la art. 75 C.civ., care, într-o reglementare generală, face referire la toate limitele prevăzute de „lege, convenții sau pactele internaționale privitoare la drepturile omului” la care România este parte. Pe de altă parte, câtă vreme libertatea de exprimare nu este un drept absolut, titularul acestuia poate consimți la încălcarea sau restrângerea sa. În condițiile art. 76 C.civ. – situația în care informații sau materiale, care pot leza drepturile reglementate de Secțiunea a 3-a a Codului civil, „Respectul vieții private și al demnității persoanei”, au fost puse la dispoziția unei persoane fizice sau a unei persoane juridice ce își desfășoară activitatea în domeniul informării publicului chiar de către cel care le este subiect, iar aceasta le-a făcut publice – acest consimțământ este prezumat. Pe cale de consecință, **limitele exercitării acestui drept pot fi impuse de autorități**, în condițiile art. 75 C.civ., dar **pot izvorî în egală măsură din manifestări de voință explicite sau implicite ale titularului** acestuia, cu condiția să fie neechivoce (art. 76 C.civ.).

De asemenea, spre deosebire de Codul civil de la 1864, care nu oferea o reglementare expresă **dreptului la demnitate și dreptului la propria imagine**, Codul civil actual le-a oferit o consacrare la nivel normativ fiecărui dintre aceste două drepturi, în mod distinct, la art. 72, respectiv art. 73 C.civ. Astfel, acestea sunt incluse în categoria mai largă a **drepturilor personalității**^[1], definite în doctrină^[2] ca „prerogative

^[1] Pentru dezvoltări privind teoria drepturilor personalității, a se vedea B. CRISTEA, *Apărarea drepturilor personalității prin intermediul măsurilor provizorii*, în RRDP nr. 4/2014; S. ȘANDRU, *op. cit.*, p. 23-26.

^[2] C. JUGASTRU, *Reflecții asupra noțiunii și evoluției drepturilor personalității*, Anuarul Institutului de Istorie „G. Barițiu” din Cluj-Napoca, Seria Humanistica, tom V, 2007, p. 326.

nepatrimoniale intim atașate persoanei, care exprimă chintesența ființei umane, fiind intrinseci acesteia” și reglementate pentru prima dată în dreptul intern de art. 58 C.civ. Anterior acestei reglementări, unii autori afirmau că drepturile personalității își găsesc fundamentul în prevederile constituționale privind viața privată^[1]. În literatura de specialitate^[2], drepturile personalității au fost clasificate în trei categorii: i) drepturi care ocrotesc corpul uman și funcțiile sale biologice și psihice, privind ființa umană ca entitate bio-psihică; ii) drepturi care definesc omul ca subiect al stărilor și relațiilor emoționale sau afective; iii) dreptul care protejează omul ca ființă socială. În cea de-a doua categorie sunt încadrate dreptul la onorare și reputație, iar în ultima categorie se includ dreptul la liberă exprimare, dreptul la viață privată și dreptul la imagine.

Ceea ce s-a dorit, prin această clasificare, a fost sublinierea naturii de **drepturi naturale** a acestor drepturi, intrinsec legate de existența umană, ele nefiind dobândite prin încheierea de acte juridice și compunând ceea ce se numește **status libertatis** al persoanei. Având în vedere exprimarea folosită de legiuitor în teza finală a art. 58 alin. (1) C.civ. – „precum și alte asemenea drepturi recunoscute de lege” – enumerarea este una enunțiativă. Pe cale de consecință, pentru identitatea de rațiune, consider că și dreptul la liberă exprimare poate fi subsumat acestei categorii, acesta nefiind dobândit în timp, ci înnăscut naturii umane.

În privința dreptului la imagine – înțeles ca fiind dreptul oricărui individ de a-și conserva propria imagine și de a se opune cu privire la divulgarea sau utilizarea sa^[3] – apreciez că acesta poate fi perceput ca o fațetă a dreptului la demnitate, căci vizează percepția publică asupra unei persoane. Totuși, Codul civil tratează cele două drepturi în mod distinct, probabil pentru claritate. Suprapunerea conceptelor poate fi, însă criticabilă și devine cu atât mai evidentă la o simplă lectură a art. 72 C.civ., care, reglementând dreptul la demnitate, face referire, în alin. (2), la dreptul la reputație. Or, apare ca evident că

[1] P. ANDREI, E. SAFTA-ROMANO, *Protecția juridică a dreptului la propria imagine*, în *Dreptul nr. 5-6/1993*, p. 49.

[2] C. JUGASTRU, *Reflecții asupra noțiunii și evoluției drepturilor personalității*, *op. cit.*, p. 329.

[3] S. SANDRU, *op. cit.*, p. 79-82.

dreptul la reputație nu poate fi definit fără a ne raporta la dreptul la imagine.

Din acest punct de vedere, consider că reglementarea dreptului la demnitate prin art. 72 C.civ. ar fi fost suficientă, acesta înglobând dreptul la imagine în mod implicit, în accepțiunea sa largă, care poate fi privită ca sinonim al dreptului la reputație, nefiind limitată exclusiv la dreptul unei persoane de a se opune ca terții să îi reproducă portretul prin fotografii, filme sau alte mijloace. Aceasta, bineînțeles, în contextul în care s-a dorit reglementarea separată a dreptului la demnitate și a dreptului la imagine, pentru precizie, și nu s-a preluat modelul convențional – art. 8 din Convenție incluzând în conceptul de «viață privată» și dreptul la reputație.

Trebuie menționat, de asemenea, că atât art. 72, cât și art. 73 C.civ. fac trimitere la art. 75 C.civ., privitor la limitele exercitării acestor drepturi. Totodată, potrivit art. 72 teza a doua C.civ., „Este interzisă orice atingere adusă onoarei și reputației unei persoane, fără consimțământul acesteia ori fără respectarea limitelor prevăzute la art. 75”. Prin urmare, întocmai ca în cazul dreptului la liberă exprimare, **nici dreptul la reputație nu este un drept absolut**, ci condițional, el putând face obiectul unei limitări valabile prin consimțământul dat de titularul acestuia. Se realizează, astfel, corelarea necesară la nivel legislativ între dreptul la liberă exprimare și dreptul la reputație, care, după cum voi arăta pe parcursul acestei lucrări, implică o **balanță foarte atentă**.

De asemenea, potrivit art. 252 C.civ., „Orice persoană fizică are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci ființei umane, cum sunt viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică, **demnitatea**, intimitatea vieții private, libertatea de conștiință, creația științifică, artistică, literară sau tehnică” (s.n.). Totodată, trebuie menționat că, potrivit art. 257 C.civ., dreptul la liberă exprimare, la imagine și la demnitate **pot avea ca titular o persoană juridică**, în acest caz dispozițiile Titlului V din Cartea I a Codului civil aplicându-se prin asemănare. Precizarea este importantă, întrucât art. 252 C.civ. definește ca titular al drepturilor personalității pe „orice persoană fizică”.

Cât privește sancțiunile aplicabile în cazul încălcării dreptului la imagine sau la demnitate, relevante sunt dispozițiile art. 253 și art. 255 C.civ., care reglementează măsurile ce pot fi dispuse de instanță, cu titlu definitiv, cât și cu titlu provizoriu, potrivit **procedurii ordonanței**

președințiale Sub aspectul procedurii, trebuie amintite dispozițiile art. 256 C.civ., care reglementează posibilitatea soțului supraviețuitor, precum și a ascendenților, descendenților și a colateraliilor privilegiați de a introduce sau a continua acțiunea defunctului, persoană vătămată. Totodată, întrucât răspunderea pentru depășirea limitelor libertății de exprimare este o răspundere civilă delictuală, textele mai sus amintite se impun a fi coroborate cu dispozițiile art. 1349 C.civ., art. 1351-1374 C.civ., precum și prevederile art. 1381-1395 C. civ. privind repararea prejudiciului, toate aceste texte constituind sediul materiei.

Nu în ultimul rând, regula în materie de aplicare a legii în timp în acest domeniu este stabilită de art. 19 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Codului civil, potrivit căruia **dispozițiile art. 252-257 C.civ. se aplică doar faptelor săvârșite ulterior intrării în vigoare a Codului civil**. Această regulă este logică, de altfel, fiind o aplicație particulară a art. 103 din Legea nr. 71/2011, care reprezintă dreptul comun: practic, și răspunderea pentru depășirea limitelor libertății de exprimare, ca răspundere delictuală, va fi supusă legii în vigoare de la momentul săvârșirii faptei. De asemenea, ca regulă de aplicare temporală, este important de precizat că dispozițiile art. 76 C.civ. nu se aplică în cazul în care punerea la dispoziție a informației sau a materialului s-a făcut anterior intrării în vigoare a Codului civil, chiar dacă utilizarea lor se realizează după această dată.

1.3. Legea nr. 504/2002 („Legea audiovizualului”)

Din punct de vedere normativ, astfel cum reiese din însăși denumirea acesteia, Legea audiovizualului are o aplicabilitate restrânsă, dar meritul ei constă în a fi **consacrat expres instituția dreptului la replică și rectificare**, precum și **condițiile în care acestea operează**. Astfel, potrivit art. 41 alin. (1) din Legea audiovizualului (Legea nr. 504/2002), „orice persoană fizică sau juridică, indiferent de naționalitate, ale cărei drepturi sau interese legitime, în special reputația sau imaginea publică, au fost lezate prin prezentarea de fapte inexacte în cadrul unui program, beneficiază de dreptul la replică sau de rectificare”. Asupra modului în care se realizează în concret această procedură, este chemat să vegheze Consiliul Național al Audiovizualului, instituție autonomă, aflată sub control parlamentar, abilitată prin lege ca garant al interesului public în domeniul comunicării audiovizuale.

De asemenea, condițiile redactării textului în exercitarea dreptului la replică și rectificare sunt detaliate în Decizia nr. 220/2011 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual, adoptată de Consiliul Național al Audiovizualului, ce va fi descrisă în subsecțiunea următoare. Trebuie menționat că asigurarea dreptului la replică și rectificare de către radiodifuzori este supusă unor termene și condiții, sub supravegherea atentă a Consiliului Național al Audiovizualului, autoritate de control în această materie și „nu exclude dreptul persoanei lezate să se adreseze instanțelor judecătorești”, conform art. 41 alin. (3) din același act normativ.

Pe cale de consecință, în privința mass-mediei audiovizuale, nu se poate afirma că există un vid legislativ cât privește protecția libertății de exprimare. Practica judiciară face des apel la textele legale amintite, pentru a demarca sfera ilicitului în materie de libertate de exprimare în mass media audio-vizuală. Cu titlu de exemplu, într-o decizie relativ recentă^[1], s-a reținut aplicabilitatea art. 6 din Decizia nr. 114/2002 privind dreptul la replică și rectificare, potrivit cu care „Textul replicii trebuie să se refere numai la faptele neadevărate contestate, să fie exprimat în limitele decenței și să nu conțină amenințări sau comentarii marginale” (act normativ abrogat prin intrarea în vigoare a Deciziei nr. 220/2011 a CNA, a cărei reținere în speță este criticabilă, în opinia mea, din perspectiva aplicării legii în timp, față de data săvârșirii faptei ilicite – 2014, cu precizarea, însă, că dispozițiile art. 6 au fost preluate în integralitate în cuprinsul art. 55 din Decizia nr. 220/2011 a CNA, deci concluzia la care s-a ajuns nu a fost influențată de acest aspect). Prin raportare la acest articol, instanța a apreciat că „afirmațiile pârâtului legate de moralitatea reclamantei, a mamei sale, pretensele relații extraconjugale ale acesteia, lipsa de realizări profesionale, natura sa materialistă, precum și pretinsul avort realizat de către aceasta nu vizează, în mod evident, agresiunile fizice la care s-a referit reclamanta în emisiunea cu pricina, iar limbajul folosit nu este în totalitate în limitele decenței”.

Cu totul altfel se prezintă, însă, situația, în domeniul presei scrise. Articolele 264-270 din Proiectul Noului Cod Civil reglementau expres dreptul la replică aplicabil presei scrise și audiovizuale, stabilind

[1] Jud. Sectorului 5 București, sent. civ. nr. 1012/05.02.2015, www.rolii.ro.